

Научные сообщения

УДК 330.3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Бібік Г.Ю.

У роботі проаналізовано динаміку обсягів іноземних інвестицій в Україну за 2008-2010 рр. Виділено пріоритетні для іноземних інвесторів галузі вітчизняної економіки. Визначено проблемні питання, що стримують залучення іноземних інвестицій в Україну. Запропоновано шляхи покращення інвестиційного клімату в країні.

Ключові слова: інвестиції, джерела фінансування проектів, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, основний капітал.

Інвестиційна діяльність в тій чи іншій мірі властива будь-якому підприємству. Прийняття інвестиційного рішення неможливе без врахування наступних факторів: вид інвестиції, вартість інвестиційного проекту, альтернатива доступних проектів, обмеження фінансових ресурсів, доступних для інвестування, пріоритетні напрямки інвестування, ризик, пов'язаний з прийняттям того чи іншого рішення і т.д.

Причини, що зумовлюють необхідність в інвестиціях, можуть бути різними, але в цілому їх можна розділити на три види: поновлення наявної матеріально-технічної бази, збагачення обсягів виробничої діяльності, освоєння нових видів діяльності. Ступінь відповідальності за прийняття інвестиційного проекту в рамках того чи іншого напрямку різна. Так, якщо мова іде про заміну наявних виробничих потужностей, рішення може бути прийнято достатньо безболісно, тому що керівництво підприємства ясно представляє собі, в якому обсязі та з якими характеристиками необхідні нові основні ресурси. Задача ускладнюється, якщо мова іде про інвестиції, пов'язані з розширенням основної діяльності, оскільки в цьому випадку необхідно врахувати цілий ряд нових факторів: можливість зміни положення фірми на ринку товарів, доступність в додаткових матеріальних обсягах, трудових та фінансових ресурсах, можливість освоєння нових ринків та інші.

Світова практика показує, що для стабільного економічного зростання інвестиції повинні бути на рівні 20-25% ВВП. Інвестиційна політика в Україні розвивається в умовах скорочення обсягів накопичення капіталовкладень, слабкої інвестиційної мотивації приватних підприємств. При таких умовах без масштабного залучення капіталів у формі прямих і портфельних інвестицій стає неможливим не тільки економічне зростання, але й економічна стабільність.

Питанням залучення інвестицій в економіку України та удосконалення її інвестиційного клімату присвячені праці І. Бланка [2], С. Гутеквича [3], М. Мельника [4], А. Музиченко [5], а також П. Фішера, П. Ковалишина, П. Гайдучького, Б. Гунського, М. Дацишина, О. Козака. В. Комарова, В. Ланового, Ю. Макогон, А. Пехника, А. Поручник, А. Філіпенко та інших.

Метою написання даної статті є розроблення і обґрунтування шляхів покращення інвестиційного клімату в нашій державі через запропонування конкретних завдань до державної політики у цій сфері.

На сучасному етапі інвестиції для України мають стати найважливішим засобом забезпечення виходу з кризи, досягнення реальних структурних зрушень в економіці, підвищення якісних показників господарської діяльності та життєвого рівня населення.

До позитивних факторів можна віднести такі як:

- дешева і висококваліфікована робоча сила;
- вигідне географічне розташування країни;
- слабка ринкова конкуренція серед національних виробників;

снайвність на ринку високоякісної і недорогої сировини, дешеві сільськогосподарські ресурси;

- значні промисловий та аграрний потенціал країни.

До групи негативних факторів відносяться:

- часті і непередбачені зміни у законодавчому забезпеченні інвестиційної діяльності взагалі та іноземних інвесторів зокрема. Суб'єкти інвестиційної діяльності повинні мати хоча б мінімальні гарантії стабільності для планування своєї діяльності;
- високий рівень корупції вимагає створення такої системи відносин органів влади і бізнесу, яка мінімізує бюрократизм, спростить систему отримання дозволів, ліцензій і т.д.;
- невисока купівельна спроможність більшості населення;
- недосконалість податкової системи;
- недосконалість в Україні механізмів обслуговування іноземних інвестицій. У місцевих органах влади ще існує нерозуміння вагомості цих інвестицій в процесі функціонування української економіки і вона займає позицію контролера, а не партнера нерезидента.

Розроблення механізму залучення іноземних інвестицій має виходити з особливостей глобалізації економіки. Саме небажання західних компаній вкладати гроші у себе вдома пояснюється наявністю жорстких державних правил про зайнятість, великими виплатами з безробіття, високими виплатами працевластуваним в соціальні фонди, високим рівнем мінімальної заробітної плати та компенсації у разі звільнення. Отже, механізм залучення іноземних інвестицій в Україну повинен усувати незадоволення іноземних фірм умовами своєї країни і надавати додатково переваги порівняно з країнами, які нині є реципієнтами закордонних інвестицій.

У даний час українське суспільство очікує істотних збільшень обсягів іноземних інвестицій, з чим пов'язують можливість запобігання економічній стагнації, у небезпечну фазу якої втягується економіка країни. У таблиці 1 та на рисунку 1 наведена динаміка прямих іноземних інвестицій за останні 10 років.

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції за 2001 -2010 роки

Показники	Станом на	
	01.01.2010	01.01.2011
Загальний обсяг залучених ПІІ, \$ млрд.	40,0	44,7
ПІІ на душу населення, \$	872,6	978,5

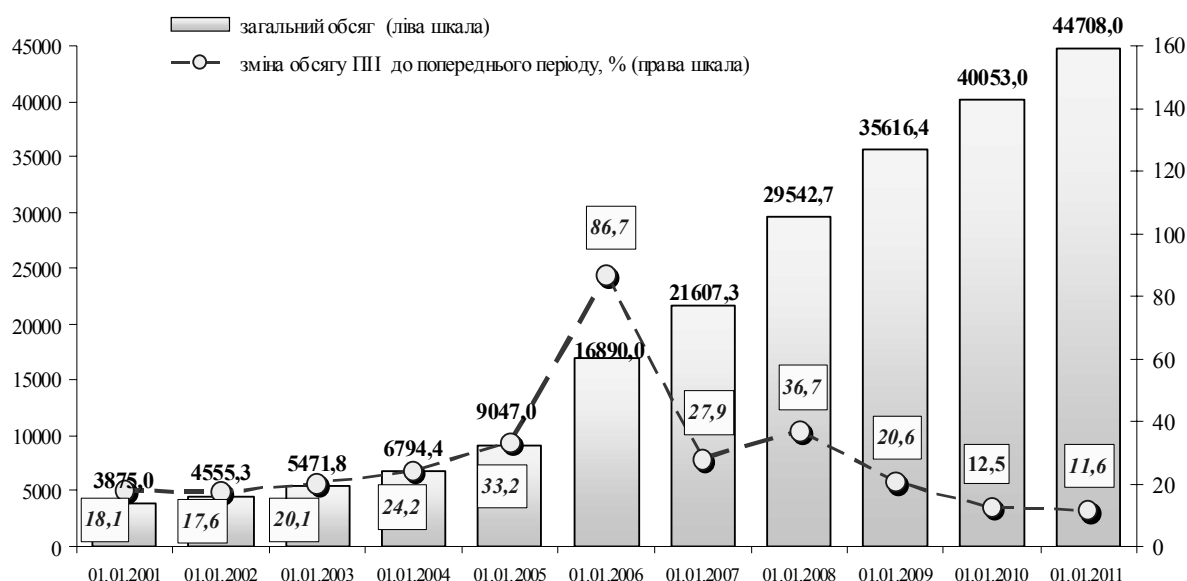

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій за 2001-2010 роки

По рисунку 1 видно, що найбільші прямі іноземні інвестиції було вкладено в економіку України

у 2010 році, але найбільший темп росту іноземних вкладень спостерігається у 2005 році, потім темпи знижуються [8].

На рисунку 2 наведені найбільші країни-інвестори для України.

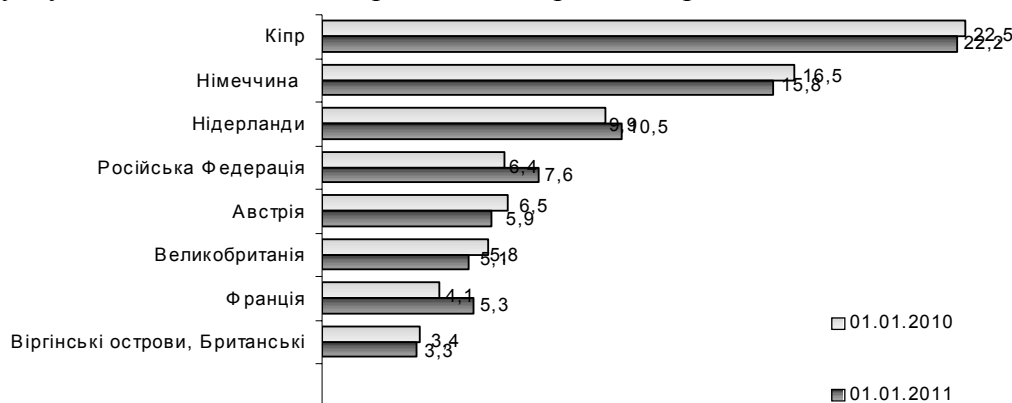

Рис.2. Найбільші країни-інвестори для України

Станом на 1 січня 2012 року найбільшими країнами-інвесторами для України є Кіпр – 9914,6 млн. дол. (22,2%), Німеччина – 7076,9 млн. дол. (15,8%), Нідерланди – 4707,8 млн. Дол. (10,5%), Російська федерація – 3402,8 млн. дол. (7,6%). У 2010 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 5986,0 млн. дол. США прямих інвестицій: із країн ЄС надійшло 4605,8 млн. дол. (76,9% загального обсягу), з інших країн СНД – 849,2 млн. дол. (14,2%), з інших країн світу – 531,0 млн. дол. (8,9%). У той же час капітал нерезидентів зменшився на 809,7 млн. дол. Інвестування здійснювалося переважно у вигляді грошових внесків, які становили 5684,8 млн. дол. (95,0% вкладеного обсягу). Приріст сукупного іноземного капіталу в економіці країни за 2010 рік становив 4655,0 млн. дол., що складає 104,9 % до попереднього року. Для порівняння: приріст прямих інвестицій в Україну у 2009 році – 4436,6 млн. дол. (73%), а у 2008 році – 6073,7 млн. дол. (76,5%).

Зросли обсяги капіталу з Кіпру на 909,3 млн. дол., Російської Федерації – на 836,4 млн. дол., Нідерландів – на 753,3 млн. дол. і Швеції – на 454,1 млн. дол. Зазначені країни забезпечили майже 90% приросту іноземного капіталу в Україні [8].

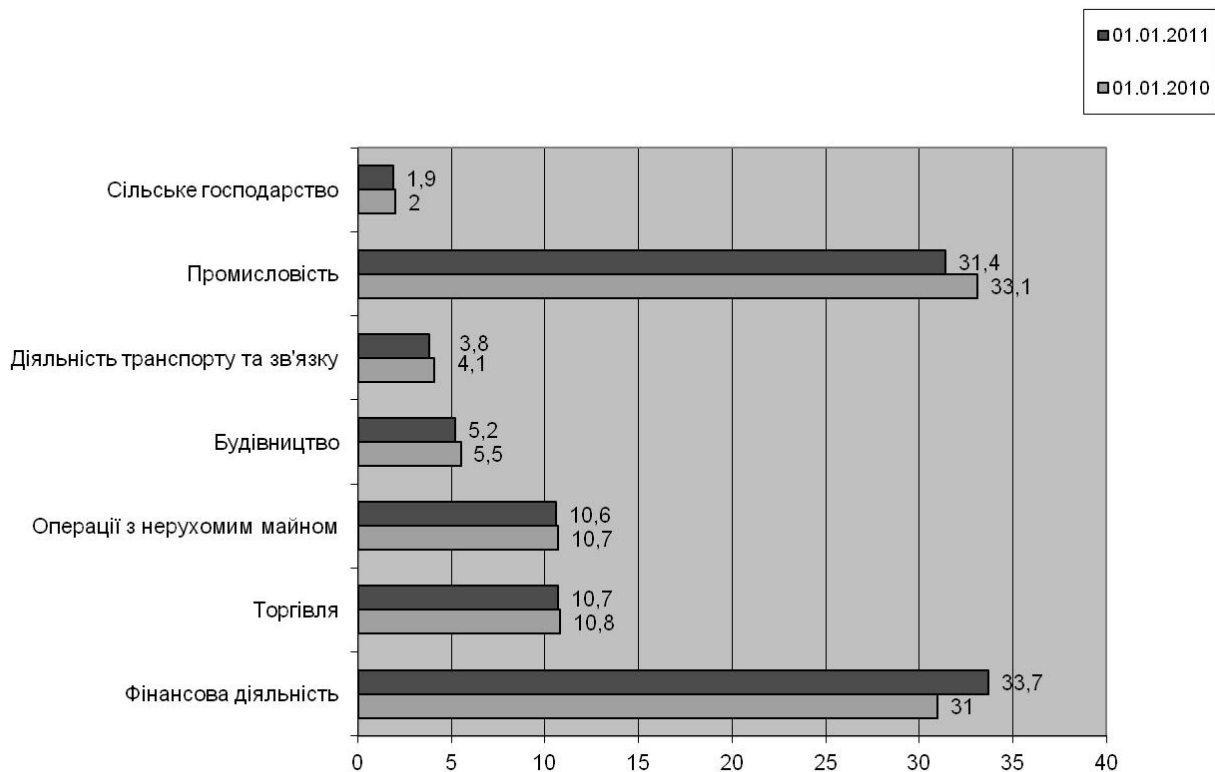

Рис.3. Напрямки розподілу іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності у 2009-2010 роках

На рисунку 3 наведені напрямки розподілу іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності у 2009-2010 роках. Аналізуючи статистичні дані щодо напрямів вкладання іноземних інвестицій в економіку України, слід зазначити, що на підприємствах промисловості зосереджено 14042,6 млн. дол. (31,4% загального обсягу прямих інвестицій в Україну), у тому числі на підприємствах переробної промисловості – 12488,1 млн. дол. та добувної промисловості – 1207,7 млн. дол. Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів внесено 5940,4 млн. дол. прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 1858,7 млн. дол. хімічну та нафтохімічну промисловість – 1339,6 млн. дол., машинобудування – 1171,4 млн. дол., виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 806,8 млн. дол. У фінансових установах акумульовано 15059,5 млн. дол. (33,7%) прямих інвестицій, на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 4764,5 млн. дол. (10,7%). В організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 4754,1 млн. дол. (10,6%).

Приріст іноземного капіталу спостерігався на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність, у сумі 268,5 млн. дол., операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям, – 485,6 млн. дол., торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, – 447,9 млн. дол., а також на підприємствах промисловості – 766,2 млн. дол. [8]

ВИСНОВКИ

Таким чином, можливо зробити висновок, що рівень іноземних інвестицій в Україні з кожним роком збільшується, але спостерігається тенденція зниження темпів росту іноземних інвестицій. На сьогодні найбільшою країною-інвестором є Кіпр. Найбільш пріоритетними галузями економіки України для іноземних інвесторів є фінансова діяльність та промисловість. Така тенденція сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, оскільки інвестиції спрямовуються на оновлення основних засобів та впровадження у виробництво нових технологій.

Проте, як зазначалося вище, існує низка факторів, які негативно впливають на обсяги залучення іноземних інвестицій, а саме фактори економічної й політичної нестабільності, недосконалість законодавства, нестійка макроекономічна рівновага, конкуренція з боку інших потенційно привабливих країн, що розвиваються та інші. Подолати негативні процеси, які блокують та перешкоджають залученню іноземних інвестицій в Україну, можливо лише на державному рівні. Поліпшення інвестиційного клімату доцільно реалізовувати через державну політику, яка може бути здійснена через виконання наступних завдань. Завданнями державної політики у короткотерміновій перспективі є:

- підготовка комплексної програми підвищення інвестиційного іміджу України, метою якої має стати визначення пріоритетних напрямів розвитку в економічній сфері, а саме: збільшення ВВП на душу населення до рівня нових країн – членів ЄС та зростання доходів населення до рівня країн із середнім розміром доходів;

- у правовій сфері пріоритетними завданнями є визначення пакету законів України, що регулюють систему прав власності та гарантій іноземному інвестору, забезпечують гарантії компенсації у разі націоналізації майна іноземного інвестора, визначають законодавчі основи створення передумов для легалізації повернення вітчизняного капіталу з-за кордону;

- з метою збільшення кількості привабливих інвестиційних проектів розроблення підготовки Держкомітетом фінансового моніторингу моделі інвестиційного розвитку, що спиралася б на приватні інвестиції;

- створення центру моніторингу інвестиційного клімату (аналог Держкомітету фінансового моніторингу), що сприятиме систематизації результатів запровадження в дію сукупності правових актів для галузей, регіонів, підприємств, розробці прогнозів інвестиційної привабливості України. [6, с. 132]

Щодо політики у сфері інвестування, то основними її завданнями у довгостроковій перспективі мають стати:

- вироблення загальних критеріїв та показників оцінки під час проведення рейтингів, що сприятиме об'єктивному аналізу економічних процесів;

- розробка регіональних програм стимулювання приватних вітчизняних та іноземних інвестицій на базі виявлених у регіонах проблем та можливостей з урахуванням місцевих умов та накопиченого досвіду у сфері інвестиційного співробітництва;
- законодавче закріплення надання інвесторам у пріоритетних для регіону сферах діяльності додаткових податкових та митних пільг;
- підвищення якості освіти як конкурентної переваги країни при досягненні зростання віддачі від інвестицій у людський капітал;
- розробка спеціальної програми розвитку вільних економічних зон на території України (переважно у формі вільних митних зон експортного виробництва);
- впровадження комплексу заходів щодо удосконалення інвестиційного клімату з країнами СНД шляхом спільного держано-комерційного фінансування інноваційно-інвестиційних проєктів, міжнародного фінансового лізингу, створення договірних спільних організацій типу консорціумів здійснення інвестиційної діяльності;
- розвиток співробітництва України з провідними міжнародними фінансовими організаціями, формування привабливого іміджу країни на світових ринках капіталів [6, с. 132]

Отже, на основі викладеного матеріалу можна зробити висновки, що у цілому результати інвестиційної діяльності свідчать, що Україна залишається і досі привабливою для залучення інвестицій. Фактори економічної й політичної нестабільності, недосконалість законодавства, неефективна адміністрація погіршують інвестиційний клімат країни.

Для ефективного розвитку економіки країни необхідно залучати якомога більшу кількість інвестицій, що дасть можливість нарощувати обсяги виробництва та збільшувати кількість робочих місць.

У зв'язку з цим, на державному рівні треба захистити права інвесторів, тобто гарантувати їх стабільність та повернення інвестицій у разі необхідності; вдосконалити нормативно-правову базу для здійснення інвестиційної діяльності; створити дієвий механізм протидії корупції; сприяти розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності; забезпечити доступність та вдосконалення системи розкриття інформації про інвестиційний ринок України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беляєв О.О. Економічна політика / О.О. Беляєв. – К: АРС, 2010. – 305с.
2. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента Текст / И.А. Бланк. – Ника-Центр. Эльга – Н. – К., 2001. – 511 с.
3. Гуткевич С.А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики / С.А. Гуткевич. – К.: Изд-во Европ. Ун-та, 2003. – 251 с.
4. Мельник М. Принципи побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку / М. Мельник // Регіональна економіка. – 2005. - №1. – С. 187-195
5. Музиченко А. Інвестиційна діяльність в Україні : [Навч. пос.] / А. Музиченко. – К.: Кондор, 2005.
6. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети – 2008. – № 1 (6). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc.gum/sp/2008_1/9.pdf
7. Даниленко А.А. Актуальні питання прямих іноземних інвестицій до України з ЄС (у контексті розширення Євросоюзу на схід) / О.К. Малютин // Фінанси України. – 2008. - №1. – С. 127-137
8. Державне агентство з інвестицій та розвитку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index>
9. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>